

V letošním roce vzniklo ve studentském vědeckém kroužku 7 soutěžních prací z oblasti vysokoškolské pedagogiky, předškolní pedagogiky, speciální pedagogiky dospělých a mimoškolní výchovy v PO SSM. Všechna vybraná témata souvisela s vědeckovýzkumnou činností katedry. Je navíc potěšující skutečností, že z celkového počtu prací se 4 z nich, tj. nadpoloviční většina, úzce pojily k hlavnímu téžisku práce katedry – problematice pedagogiky vysokých škol.

Úroveň předložených prací byla mimořádně vysoká, proto nebylo snadné určit z nich tři nejúspěšnější. V konečném rozhodnutí udělila porota I. místo práci s. Jarmily Kocinové „Místo tělesně postižených v naší společnosti“, jež řešila dosud málo zkoumané problémy speciální pedagogiky, důležité z hlediska její teorie i praxe.

Na II. místě se umístila soutěžní kolektivní práce s. Věry Strmiskové a s. Petra Macka „Denní režim studenta filozofické fakulty UJEP na kolejích“. Autoři v ní soustředili pozornost na téma těsně spjaté s výzkumnou činností katedry a na základě výzkumu poměrně širokého okruhu respondentů přinesla závažné závěry teoretické i praktické povahy.

Na podkladě spojení teoretické analýzy s dotazníkovým výzkumem se s. Josef Malach zamýšlel nad novým pojetím výchovně vzdělávacího procesu a uplatňováním moderních metod i prostředků v činnosti učitele. Jeho práci „Nové prvky v činnosti učitele“ prisoudila porota III. místo.

Vedle těchto vítězných prací byla udělena čestná uznání práci s. Hany Formanové „Výzkum výtvarné výchovy na mateřské škole“ a práci s. Lea Čudy „K některým otázkám mravního přesvědčení a morálních názorů“.

Hodnotíme-li celkově výsledky studentské vědecké a odborné činnosti na naší katedře, musíme konstatovat, že odměněné práce prokázaly vysokou odbornou i ideově politickou úroveň, spjitost s aktuálními otázkami praxe i s vědeckovýzkumnými plány katedry, schopnost studentů samostatně se v zadaných problémech orientovat a řešit je. Připojené diskuse, v nichž odezněla řada cenných diskusních příspěvků, obrážely zřejmý zájem o studentskou vědeckou a odbornou činnost, což je jistě dobrý předpoklad k tomu, aby příští ročníky SVOČ na katedře pedagogiky byly ještě úspěšnější.

Jarmila Novotná

Žečo Atanasov: Istorija na estetičeskoto vazpitanie, Nauka i izkustvo, Sofija 1974, 295 str.

V dějinách pedagogiky nebývají časté monografie, věnované historii určitého pedagogického problému, určité výchovné složky nebo určité výchovné formy či metody. Tím ojedinělejší je podrobná monografie, věnovaná vývoji významné, a přece tak často opomíjené složce komunistické výchovy, jakou je výchova estetická. Nedá se říci, že by vůbec neexistovaly pokusy o řešení této problematiky. Setkáváme se s nimi v pedagogice sovětské (V. P. Šestakov, *Problemy estetičeskogo vospitanija, 1962*), polské (I. Wojnar, *Estetyka i wychowanie, 1964*) i československé (B. S. Urban, *Úvod do teorie estetické výchovy, 1970*); i když uvedené práce nenesou oficiální název dějiny estetické výchovy, je historickosrovnávací analýza podstatnou částí těchto monografií. Všechny tyto práce jak rozsahem, tak i šíří záběru překračuje však studie profesora Žečo Atanasova, DrSc., vedoucího katedry pedagogiky na filozofické fakultě Univerzity Klimenta Ochridského v Sofii, který po léta rozvíjí obor estetické výchovy jak v rovině teoretické, tak i praktické.

Recenzovaná práce Žečo Atanasova navazuje na předchozí jeho studie o literární výchově a o výchovné úloze folklóru a zvláště pak na jeho spis určený širší veřejnosti „Besedi za estetičeskoto vazpitanie“ (Sofija 1973) a představuje relativní vrchol v jeho dosavadní plodné činnosti. Spis „Dějiny estetické výchovy“ sleduje vývoj estetickovýchvonných snah i estetickovýchvonných teorií od nejstarších údobí až po socialistickou současnost. Obor dějiny estetické výchovy jako specifická historicko pedagogická disciplína samozřejmě těsně souvisí s několika dalšími obory – se všeobecnými dějinami společnosti, s obecnými dějinami výchovy a v nemalé míře i s dějinami estetiky a kultury. Při jejich řešení hrozí proto každému autorovi nebezpečí, aby nepředimenzoval vztahy těchto disciplín a aby nesuploval dějinami estetické

výchovy, tj. dějinami určitého výchovného oboru, obecné dějiny výchovy nebo dějiny estetiky a kultury. Autor si nepochybně uvědomoval toto úskalí, takže ve většině partií se mu podařilo udržet žádoucí proporce. Pokud je snad někde překročil, je to dáno jak netradiční problematikou, tak těsnou spojitostí jednak esteticko-výchovných jevů a jevů obecně výchovných, jednak estetickovýchovných jevů a jevů kulturních, uměleckých a estetických.

První kapitoly Atanasovova spisu jsou věnovány estetické výchově v nejstarších údobích lidské společnosti. Autor sleduje rané formy umělecké tvorby a jejich úlohu při výchově, zamýšlí se nad výchovnou funkcí umění Starého východu a největší pozornost věnuje — jak ani jinak nemůže být — estetické výchově v antickém Řecku a Římě. Vychází z výchovného ideálu krásy a dobra, zkoumá výchovnou úlohu starořeckých bájí a mýtů, zastavuje se u zobrazení starořeckých výchovných ideálů v Iliadě a podrobně rozebírá estetickovýchovnou praxi ve Spartě a v Aténách. Jeho analýza pak vyúsťuje v kritice teoretických pohledů na estetickou výchovu jak v antickém Řecku, tak v antickém Římě.

V mnoha studiích o estetické výchově bývá jen velmi povšechně a povrchně charakterizován významný úsek v dějinách společnosti — epocha středověku. Je třeba zdůraznit, že i toto údobí má v Atanasově díle dostatečný prostor, i když se současná socialistická společnost staví k jeho ideologii a k mnoha jeho životním formám s oprávněnou kritičností. Atanasov ukazuje, jak křesťanství jako vládnoucí ideologie středověku určuje i nové výchovné cíle a jak k jejich realizaci zapojuje jednotlivé druhy umění. Zvláštní pozornost věnuje autor bulharskému středověkému výtvarnictví a literatuře a jejich výchovnému vlivu nejen do turecké okupace v 15. století, ale i později. Bez zajímavosti není ani jeho rozbor vlivu arabské kultury na rozvoj věd a umění na prahu renesance.

Širokou paletu teoretických názorů i praktických estetickovýchovných snah přibližuje kapitola o výchovné funkci umění za renesance. U vybraných myslitelů a na vybraných dílech dokumentuje autor proměny postoje k životu, k umění a k výchově, jak se odrazily ve spisech Vittorinových, Rabelaisových nebo Montaignových. Nás jistě těší mimořádná pozornost, která je věnována Janu Amosu Komenskému, který je hodnocen jako jeden z největších průkopníků nové výchovy a obhájců komplexní výchovy estetické. Když se autor zamýšlí nad výchovným významem umění v předvečer buržoazních revolucí, opírá se především o rozbor tří myslitelů: relativně konzervativního Fénelona, demokratického Rousseaua a revolučně angažovaného Pestalozziho, který splnění svých výchovných ideálů věnoval svůj majetek i život. Analýzu přelomu 18. a 19. století uzavírá Atanasov rozбором idejí německého osvícenství a německého klasického idealismu a sleduje názory na umění a na estetickou výchovu od Baumgartena a Lessinga přes Schillera a Goetha až po Kanta a Hegela, kde se dostává na samý práh marxistické dialektickomaterialistické interpretace umění, krásy a estetické výchovy.

Dříve než přikročí k analýze estetickovýchovných idejí u klasiků marxismu-leninismu, obrátí Atanasov na okamžik pozornost dvěma směry. Na jedné straně kriticky rozebírá revolučně demokratické hnutí v Rusku 19. století a ukazuje, jak revoluční demokraté vysoce hodnotili výchovnou úlohu pokrokového a angažovaného umění, na druhé straně se vyrovnává s prvními projevy bulharského obrození a s jeho odrazem v oblasti estetické výchovy, jak se zvláště rýsuje v dílech L. Karavelova a Ch. Boteva.

Rozsáhlou partii věnuje autor rozboru názorů Marxových, Engelsových a Lenínových o umění a o estetické výchově jako jedné ze složek všestranné výchovy socialistické osobnosti. Podrobně rozebírá jejich nové pojetí společnosti i člověka a přesvědčivě ukazuje, jak teprve v socialistické společnosti je možné uskutečnit dříve nerealizovatelné plány o všestranném rozvoji osobnosti, jehož výraznou součástí je i rozvoj estetický, projevující se nejen v oblasti uměleckých zájmů a umělecké tvořivosti, ale i v estetizaci životního prostředí, v estetizaci práce i v estetizaci všech projevů socialistické osobnosti. Tyto ideje byly v Sovětském svazu obohacovány Lenínovými spolupracovníky i pokračovateli. Zásluhy na rozpracování koncepce estetické výchovy v Sovětském svazu má podle Atanasova již Plechanov a Lunačarskij, dále Krupská, Gorkij a Makarenko a po nich celá plejáda pedagogů i uměleckých a kulturních pracovníků.

Poslední dvě kapitoly jsou věnovány rozvoji estetickovýchovných snah v Bulhar-

sku. Situace Bulharska byla na konci 19. století mimořádně složitá, neboť teprve v roce 1878 došlo k osvobození z téměř 500 let trvajících turecké poroby a mladý bulharský stát musel na všech úsecích dohánět to, co již v okolních státech bylo samozřejmostí. Brzo se však konsolidovala také pedagogická fronta a počaly se rýsovat i představy o estetické výchově, zvláště když zde byla silná tradice lidového umění a také odkaz starobulharského umění působil jako jeden z činitelů při tvorbě nového národního sebevědomí. Rozvoj bulharského státu na přelomu 19. a 20. století stál ovšem před klíčovou otázkou, zda jít cestou kapitalistickou nebo socialistickou. Tak jako v jiných evropských státech formuje se proto dvojí pedagogika — buržoazní a socialistická. Největší zásluhu na tvorbě socialistické pedagogiky a tím i socialistické koncepce estetické výchovy má Jiří Dimitrov. Není jistě náhodné, že desátá, poslední kapitola spisu je věnována této osobnosti. Autor si klade otázku, jaký vliv mělo umění a kultura na formování Dimitrovova profilu. Ukazuje, že již v jeho samém životě byly dány impulsy pro jeho příští pozitivní vztah ke kultuře a pro jeho přesvědčení o výchovné úloze umění v socialistické společnosti. „Dimitrovovy ideje se uskutečňují“, tak symbolicky nazývá autor poslední stať, ve které přesvědčivě na faktech ukazuje, jak socialistické Bulharsko nejen plní své plány ekonomické a sociální, ale jak i v oblasti výchovy a především v oblasti výchovy estetické — školní i mimoškolní — dosahuje nebývalého rozkvětu.

Co říci závěrem k dílu tak rozsáhle koncipovanému, široce doloženému zahraniční i domácí literaturou, jakým spis Žečo Atanasova bezesporu je. Dílo je především významným přínosem k poznání bulharské pedagogiky u nás, což není v etapě kulturní integrace socialistických zemí moment zanedbatelný. Toto dílo poskytuje i přínos obecně metodologický; ukazuje možnost historickopedagogických prací, koncentrovaných na určitý problém, které mohou být obohacením pro příští obecné historickopedagogické syntézy. Konečně znamená dílo významný přínos k samé teorii estetické výchovy, která se oprávněně v současné etapě rozvoje socialistické společnosti dostává stále více do centra pozornosti, ať již v podmínkách školních nebo mimoškolních, u mládeže nebo u dospělých.

Vladimír Jůva

